

Vultus Domini. Z dejín úcty ku Kristovej tvári

Lucia Laudoni

26. mája 2021 ✝ Kultúra

Tvár, ktorá má tvar. Za závesom tejto slovnej hračky sa skrýva veľa utrpenia a ešte viac lásky. Aby láska dala našej tvári ten správny tvar, zadívajme sa do tváre Muža bolesti, ktorý *per crucem redemit mundum*.

V zbierkach Moravskej galérie v Brne pod inventárnym číslom SDR 3036 dýcha sakrálna grafika na hodvábe s latinskou inskripciou a voskovou pečatou. Nenápadné dielko je významnou terciárnou relikviou a úzko súvisí s legendárnym *sudarium* svätej Veroniky. Dejiny tejto grafiky a jej rímskeho vzoru s podobizňou Kristovej tváre sú symfóniou slz, zázrakov, svetla a aj nekresťanských machiavelliiovských ťahov.



Mandylion, ktorý je podľa tradície autentickým odtlačkom Kristovej tváre, patrí k najväčším duchovným a kultúrnym pokladom Vatikánu.

Zdroj: wikipedia.org

Prvým oknom do duše tohto obrazu je nápis *Vera effigies sacri vultus Domini nostri Jesu Christi quae Romae in Sacrosancta Basilica S. Petri religiosissime asservatur et colitur*. Po slovensky: Pravá podoba svätej tváre nášho Pána Ježiša Krista, ktorá sa s najväčšou zbožnosťou uchováva a s úctou opatruje v Ríme v Svätosvätej Bazilike svätého Petra.

V latinskom feminíne *effigies* je obsiahnutá myšlienka exaktnej podobnosti. *Effingo* znamená napodobňovať aj utierať sklo. Dávať podobu podobe. Leštim v zrkadle svoj vlastný obraz. Odraz v zrkadle

však nie je falzifikátom (ktorému chýba sila originálu) ani bezduchou strojovou kópiou (jednou z tisíc, ktoré sa podobajú ako vajce vajcu). Sloveso *effingo* je skonštruované z ablatívnej predložky *ex* a verba *fingo*, v ktorom slovensky hovoriace ústa poľahky odhalia pejoratívum fingovať. *Fingo* v latinčine znamená ohýbam. Kto finguje, ten ohýba chrbát pod bičom klamstva.

Pravda je rovná a priama. Vedomie priamočiarosti pravdy rumunčina zachovala v podstatnom mene *drept*, v preklade právo. Ariadnina niť etymológie nás zavedie k „otcovi“ rumunského *drept*, k latinskému *directus*, priamy, nepokrivený, správne usporiadaný, ukazujúci správny (rovný) smer. Fingovať, to je (zbytočne) klukatiť pravde rovnú cestu. Klamstvo je *fingere ad libitum*, ohýbanie pravdy podľa ľubovôle a nálady.



Východorímsky cisár arménskeho pôvodu Romanus I. Lecapenus víta relikviu Najsvätejšej tváre v Konštantínopole.

Zdroj: manoppello.eu

Mimochodom, v niektorých učebniciach latinčiny z 19. storočia sa ablatív (v tomto prípade máme dočinenia s ablatívnou predložkou *ex*) označuje írečitým čechizmom odlučník.

Keď termín *effigies* čítame ako fúziu *ex* a *fingo*, pochopíme, že pravý obraz má byť vizuálnym odtlačkom pravdy. Stopou pravdy, ktorá nesie všetky vlastnosti nohy Majstra. Pravda sa oddeľuje od lži ako olej od vody v jedinom pohári života.

Vera effigies sacri vultus nie je akousi reprodukciou ani výtvarným vyjadrením fyziognomických črt Spasiteľa, ktoré na Kristovej tvári hľadá moderná veda s lupou pýchy. O aký obraz vlastne ide? Jedno z vysvetlení nám ponúka substantívum *vultus*. Bežný preklad tvár nasiakne novým odtieňom, keď sa dáva do súvisu s gótskym *wulthus*. Starogermánske slovo filológia už rozlúštila, znamená sláva. To znásobuje archaickú múdrosť, podľa ktorej sa Kristova sláva zrkadlí v tvárach svätých a sama tvár Syna človeka nesie pečať Otcovej slávy.

Predpokladaná teoretická príbuznosť medzi latinským *vultus* (tvár) a starým gótskym *wulthus* (sláva) dáva priestor na plodné teologizovanie: každá tvár má potenciál odrážať Božiu velebu.



Kráľ Abgar V. vošiel do dejín s prídومkom Čierny. Ikona pochádza zo zbierok Monastiera svätej Kataríny na Sinaji.

Zdroj: wikipedia.org

Imago animi vultus est. Ani Cicerónovi neuniklo, že tvár je obrazom duše. *Vultus Domini* rozpráva nesmrteľný príbeh o múdrosti utrpenia a veľkosti nádeje. Príbeh, ktorý načrtujeme v nasledujúcich riadkoch.

Obraz nevytvorený ľudskou rukou, v gréckej terminológii *ἀχειροποίητος*, sa objavil na šatke svätej Veroniky po tom, čo ňou zotrela krv bolesti z Božej tváre doráňanej našimi hriechmi – dlhmi voči Božej láske (formulácia *dimitte nobis debita nostra* v Otčenáši doslova značí odpusť nám naše dlhy, nie viny). Svätá Veronika je patrónkou fotografov. Grécky základ slova fotografia predsa nie je ničím iným, než maľovaním svetlom.

Veronikino *sudarium* sa podľa tradície dostalo do Večného mesta za pontifikátu Klementa I., tretieho nástupcu rybára ľudí. *Vera icon* bola spočiatku uchovávaná v katakombách. Keď Cirkev získala slobodu, Veronikina šatka sa dostala do prvej svätopeterskej baziliky, pod ktorú sa stavitel'sky podpísal východnou Cirkvou kanonizovaný cisár Konštantín Veľký. Plynúce storočia zahalili ďalšie osudy relikvie rúchom neznáma, zostaviť jej presné *curriculum* je preto *res impossibilis*. Najmä v komparácii so šatkou z Manoppella sa o autenticite vatikánskej relikvie začalo pochybovať. Pochybnosť však v niektorých prípadoch býva tou najlepšou učiteľkou viery.

Veniec zázrakov mysticky ovinutý vôkol tisícročia starého portrétu omámi kresťanskú dušu vôňou dôvery. Pokiaľ *vera effigies* nie je Veronikinou šatkou, čím teda je? Hypotéza, ktorá v tejto tkanine vidí (rukou človeka nestvorenú) Kristovu tvár z dvora mezopotámskeho kráľa Abgara nepatrí do myšlienkového koša.



Karmelitánska sestra Mária od svätého Petra dostávala vnuknutia od Pána Ježiša s cieľom prehlbiť úctu k Jeho tvári v západnom kresťanstve.

Zdroj: svatatvar.webnode.cz

Zorientujme sa podľa kompasu orientálnej legendy. Apokryfná korešpondencia medzi toparchom Abgarom (z vlastného mena sa neskôr stal kráľovský titul), vládcom mezopotámskej Osroéné, a Ježišom Kristom, sa na Východe tešila veľkej obľube. Panovník sa dopytoval o Kristových divoch a prostredníctvom posla Ananiáša mu doručil list s prosbou o uzdravenie. Abgar z mesta Edessa uznal Ježišovu Božiu moc, hoci Ho nikdy osobne nestretol. Ježiš mu odpovedal prísľubom, že po naplnení svojho pozemského poslania pošle do Osroéné jedného zo svojich učeníkov, aby tam hlásal vieru a liečil neduhy v mene Najvyššieho.

Spasiteľ venoval Abgarovi odtlačok svojej velebnej tváre na kúsok šatky. Všimnime si, že Božia tvár na kuse látky plní v tomto príbehu funkciu právneho dokumentu. Je skutočnou zmluvou, spečatením (prí)sľubu príchodu, ktorý Boží Syn dal pohanskému kráľovi vzdialeného orientálneho mesta.

Abgar mal tento obraz vo veľkej úcte. Po Kristovom nanebovstúpení prišiel do zeme Osroénov apoštol Tadeáš, jeden zo Sedemdesiatich, a zvesť o ňom sa dostala až do kráľových uší. Vládca, ktorému v srdci už dávno klíčiło semeno viery, prijal Tadeáša so všetkými poctami a Boh navštívil jeho zem.

Rozprávanie o tajomnej Kristovej tvári z Edessy prekračuje rámec historickej reality, oči viery však dokážu čítať aj za riadkami kroník (často aj medzi nimi).

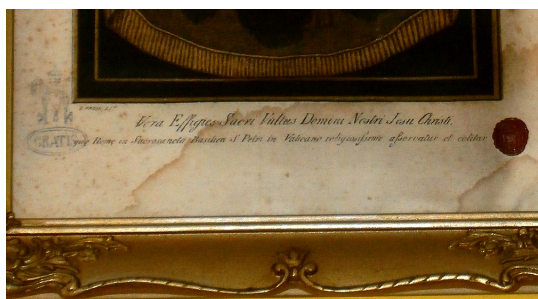


Relikvia tretej triedy Vera effigies, grafika na plátne zo začiatku 20. storočia.

Zdroj: archív autorky článku L. Laudoni

Kresťanský Východ vo svojej senzibilite voči ikonám nikdy nezhasol sviecu pred Kristovou tvárou. Západným svetom však hýbali odlišné teologické impulzy. Za renesanciu úcty ku Kristovej tvári môže nenápadná karmelitánska rehoľníčka, ktorá v turbulentnom 19. storočí nebojácne počúvala Pánov hlas aj cez hradbu zákazu svojho arcibiskupa: sestra Mária od svätého Petra.

Nemala na ružiach ustlané – a ak áno, tak iba na trňoch ruží. V roku 1816 prvýkrát zaplakala v detskej kolíske. Sotva sa svet spamätal z výbuchov Napoleonovho ega, prišli na rad ďalšie. Vulkanická činnosť „ukradla“ roku 1816 leto, počasie bolo upršané a mrazivé aj v mesiacoch, kedy mala praskať ortuť v teplomeroch. Vrtochy počasia mali vplyv na fantáziu umelcov: ako huby po daždi rástli hororové gotické romány (Mary Shelleyová dala život literárnemu Frankensteinovi už počas leta-neleta 1816), obľube sa tešili melancholické básne a plátna s búrkovými mrakmi a rímskymi ruinami. Nad všetkým vládla prométeovská túžba po ohni. Oheň viery však hasila ľadová sprcha francúzskeho porevolučného agnosticizmu a pesimizmu. Povodeň beznádeje potápala Boha za krivdy – ak v Nehu vôbec ešte verila.



Nápis a vosková pečať na plátne, súčasť relikvie Vera effigies.

Zdroj: archív autorky článku L. Laudoni

Do stojatých vôd prvých dekád 19. storočia Boh vrhol žeravý kameň v podobe budúcej rehoľníčky a nepochopenej mystičky. Mystik už z podstaty svojej bytosti čerpajúcej *ex altitudine Verbi* nemôže byť

pochopený. *Altitudo* kontextuálne definuje výšku aj hĺbku, pretože cesta k výšinám ducha vždy vedie cez hĺbočinu neistoty, akoby sme zostupovali do samého stredu zeme. Príliš veľká istota vo vlastné poslanie často býva variáciou pýchy. Boh preto posielal neistotu, aby dovolil rásť našej istote.

A tak to bolo aj v živote rehoľnej sestry Márie. V desiatich rokoch prvýkrát pristúpila k Eucharistii a stretnutie *cum pane angelorum* jej vtlačilo do duše *signum amoris*. Od mladosti bola fascinovaná Božou dobrotou. Túžila zaplátať pomyselné diery na plášti Cirkvi po urážkach, rúhaniach a vulgarizmoch na adresu láskavého Krista. Pán prikázal Márii šíriť úctu k Jeho svätej tvári a pozýval dcéru Karmelu k hlbšej adorácii Božieho mena. Sestra Mária od svätého Petra videla v slovách reálne šípy. Otrávený šíp rúhania podľa jej vízie môže vyliečiť zlatý šíp lásky, čím zdôraznila dimenziu modlitby ako supernaturálnej zbrane.



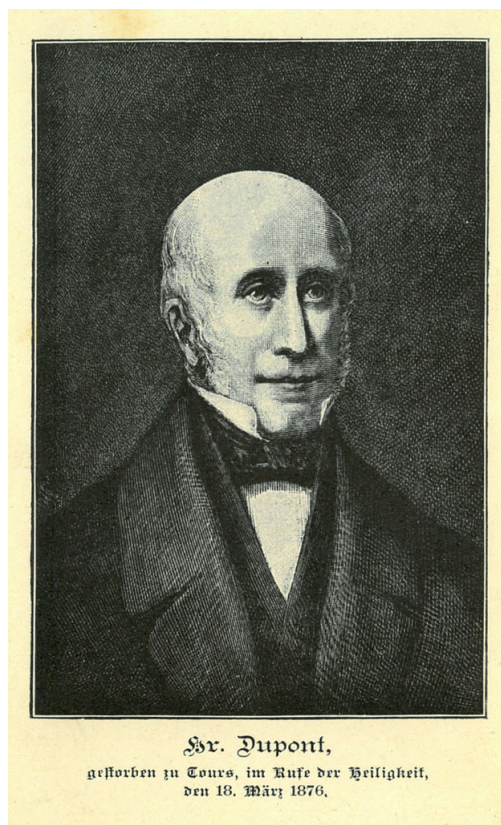
Jedna z grafík zmučenej tváre Spasiteľa, ktoré Vatikán dával tlačiť v 19. storočí.

Zdroj: [pinterest.com](https://www.pinterest.com)

Spiritualita sestry Márie poznačená takmer byzantskou veneráciou Božej tváre bola pre latinskú Cirkev jej doby nóvum. Je vari možné, aby Cirkev v priebehu dejín na niečo zabudla? Vari západolatinský svet stratil z dohľadu *imago non manufacta*, Kristovu tvár? Nie. Cirkev ako bohoľudský organizmus v skutočnosti neprichádza o nič z integrity svojej Tradície, pokladnica krásy a milosti je stále plná bez ohľadu na storočie a postavy defilujúce na orloji politických dejín. Piesok času však z Božieho dopustenia môže dočasne pochovať niektoré partikulárne prvky tradície, aby v príhodnom čase zažiarili s ešte väčšou intenzitou.

Vatikánske *sudarium* svätej Veroniky (alebo Abgarov *vultus Christi* z Edessy) boli dlhodobo považované za artefakty (takmer) rozprávkové. Nik netušil, že len pár mesiacov po smrti apoštolky Božej tváre Márie od svätého Petra bude tento „mŕtvy“ kus látky hrať vo Vatikáne prvé husle.

Sestra Mária sa nedožila cirkevného schválenia pobožnosti k svätej tvári, ktorú zostavila na základe zjavení a pokynov od Pána Ježiša. Rehoľníčkina spriaznená duša, hlboko veriaci právnik Leo Dupont, požiadal biskupa v Tours, aby udelil *imprimatur* na modlitby a vízie zostavené horlivou karmelitánkou, ale bol odmietnutý. Boh *etiam atque etiam* klopal na zatvorené dvere.



Apoštol úcty k Božej tvári Leo Dupont.

Zdroj: wikipedia.org

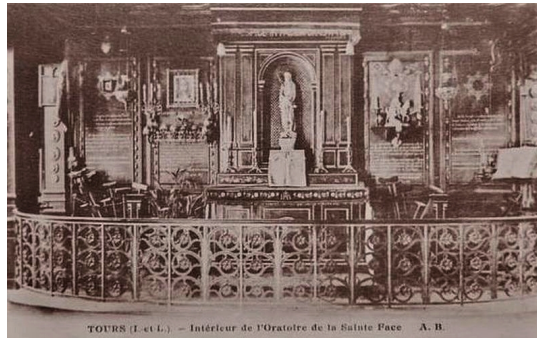
Právnik a karmelitánska sestra nezaradili spiatočku pri prvej prekážke a spoločne zostavili malú brožúrku. Arcibiskup povolil vytlačiť skromný náklad päťdesiat kusov, no skupina odporcov tohto diela očiernila sestru Máriu pred hierarchom a biskup napokon uveril démonovi kritiky a nedôvery... Tento apoštolát bol pre Máriu viac octom než cukrom. Po smrti sestry Márie biskup uvalil na jej zjavenia a učenie embargo. Mníške to počas jej života predpovedal sám Spasiteľ. Dovolil diablove zahryznúť sa do diamantu lásky (a vylámať si na ňom zuby), aby vyskúšal dôveru svojich služobníkov *usque ad mortem*.

Filmový strih – a sme v pracovni pápeža Pia X. Pontifex (nezávisle od zjavení sestry Márie) prikázal, aby sa v Ríme konali odprosujúce modlitby za rúhanie (nielen) politických elít voči sakralite pápežského štátu. Pápež nechal v rámci modlitieb vystaviť k verejnej úcte relikviu Veronikinej šatky. Tá namiesto zbožne sklopeného zraku vyvolávala už len úškľabky neviery. Plátno bolo sčernané natoľko, že na ňom nebolo nič vidieť, navyše bolo prekryté ďalšou tkaninou. Neveriaci rozprávali o veľkom podvode a ich slová sa nezdali byť domom na piesku.

6. január 1849 sa pamätníkom vryl do mysle snád' na celý život. Podľa dobových protokolov došlo k nezvyčajnému javu: tvár Krista, ktorá sa na toľko spochybňovanej relikvii už nedala rozoznať, začala žiariť, povedané slovníkom byzantskej mystiky, nestvoreným Božím svetlom. Tým tichým svetlom (*Lumen hilare*), o ktorom byzantský Východ spieva na každej večeri. Nadprirodzená svetelná expozícia obrazu, starého takmer dve tisícročia, trvala tri hodiny.

Svätá stolica na pamiatku tejto udalosti každoročne dávala zhotoviť niekoľko desiatok relikvií tretej triedy (ich presný počet nie je známy) ako znak osobitnej oddanosti k Najsvätejšej tvári. Každé z ľanových plátien bolo posvätené a priložené k vatikánskemu *sudariu*. Obraz prezentovaný na litografiách, ktoré vznikali od

polovice 19. do začiatku 20. storočia, štýlovo výrazne korešponduje s *mandylionom* kráľa Abgara z Edessy a s východnou ikonografiou vôbec. Starobylosť obrazu na šatke, jeho rímske dejiny a spojenie s výtvarnou tradíciou kresťanského Východu robia z tejto ľudskou rukou nestvorenej latinskej ikony vzácny most medzi východnou orthodoxy a katolicizmom.



Dejisko zázračných uzdravení. Stará fotografia oratória Svätej tváre v Tours, ktoré je ovocím apoštolátu Lea Duponta.

Zdroj: holysfacedevotion.com

Právnik Leo Dupont neprestal veriť v autenticitu zjavení karmelitánky Márie a dožil sa rímskych udalostí z roku 1849. Zavesil si do pracovne jednu z vatikánskych terciárnych relikvií *Vera effigies* a zapálil pred ňou olejovú lampu podľa byzantského vzoru. Dupont sa pred obrazom pravidelne modlieval modlitby zostavené sestrou Máriou. Jednou z Božích odpovedí na hlas plný dôvery a nádeje bolo uzdravenie z očnej choroby, ktoré Kristus daroval klientke právnika zaujatej obrazom plným nadpozemského smútku. Dupont jej pomazal oči olejom z lampady, ktorá horela pred litografiou so slovami, že nie olej, ale Boh je *Largitor salutis*.

Kancelária Lea Duponta sa *Deo volente* zmenila zo sídla paragrafov na sídlo modlitby a stredisko rímskokatolíckej úcty *coram vultu Dei*.

Smrť nie je zvonec, ktorý zazvoní na konci rozprávky. Smrť Božích svätých je pozvánkou do raja. Právnik Dupont zomrel v povesti svätosti v roku 1876 a pápež Pius XII. ho prehlásil za ctihodného. Vzhľadom na počet zázrakov je Dupont považovaný za jedného z najplodnejších divotvorcov v rímskokatolíckom milieu. Nezmyselný byrokratický zákaz šírenia úcty ku Kristovej tvári, cudzí duchu katolicity Cirkvi, formálne zrušil nový arcibiskup v Tours v deň, kedy Leo Dupont ležal na smrteľnej posteli.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/vultus-domini-z-dejin-ucty-ku-kristovej-tvari/>